



Musa Xanbabazadə.
filoloq-ədəbiyyatşünas.
AJB-nin üzvü

MİRHEYDƏR BƏŞƏRU! Bu adı Cənubda (Talışlarda) tanımayan yoxdur. Hamı: **şəir-sənət vürğun-ları da, mömin və təqvalı kişilər də, dərzi ustaları və dərzi şagird-ləri də, saysız-hesabsız müştəri-lər də, dost-taşılar da... tez-tez Mirheydər ağaya üz tutur, onun kiçik dərzi sexinə baş çəkir, ağa ilə kəlmə kəsir, hal-əhvalaşır və sinəsi nadir poetik incilərlə dolu bu imanlı-inanlı kişidən beyt, bənd qoparmayınca ağanın kiçik sexini tərk etmirlər. Ağa da öz növbəsində, əlindəki işi kənara qoymadan, kiminə Nizami və Füzulidən, kiminə Nəsimi və Xətai-dən, kiminə Vaqif və Ələsgərdən, kiminə S.Vurğun və B.Vahabza-dədən... ibrətamiz şəir parçaları bağışlayır və ona "qonaq" düşən-ləri sonsuz hörmət və ehtiramla yola salır.**

Həm dərzi, həm də şairdir MİR-HEYDƏR BƏŞƏRU. Dərziyyində necə mahir-peşəkardırsa, şairliyin-də də eləcə mahirdir-istedadlıdır. Hər iki peşəsi ilə xalqın-millətin xid-mətçisidir, xalqın-millətin qulluqçu-sudur. Dərziyi ilə xalqın geyim mə-dəniyyətinin, şairliyi ilə xalqın mə-nəvi sağlamlığının keşiyyindədir Mir-heydər ağa. Bu müqəddəs yolda ağanın nə iynəsi kütləşir, nə də qə-ləmi heydər düşür.

"BƏŞƏRU NƏĞMƏLƏRİ" (Bakı-2012) şəirlər toplusu hələlik MİRHEYDƏR BƏŞƏRUnun sonun-cu kitabıdır. Kitab Lənkeran Dövlət Universitetinin professoru, filologi-ya elmləri doktoru, şair Məsud Məmmədovun "Məhəbbət aşiqinin könül nəğmələri" ön sözü ilə başla-yır və şair-jurnalist, "Qızıl qələm" media mükafatı laureatı Xudaverdi Cavadovun "Bəşəru sahilində dü-şüncələr" publisist məqaləsi ilə bi-tir. Hər iki yazının müəllifləri Mir-heydər ağanın yaradıcılığını (poezi-yasını) qısa şəkildə seçiyyələndirir, şairin şəirlərinin özünəməxsusluğ-u, mövzu rəngarəngliyini, fikir və ideyalarının müxtəlifliyini, şəirləri-nin obrazlar sistemini konkret nü-munələr əsasında sübuta çalışırlar.

Şair Mirheydər Bəşərunun bu ki-tabındakı şəirlər beş bölmədə yer alıb: "Təbiət lövhələri", "Talış dilin-də şəirlər", "Satirik şəirlər", "Etnoq-rafik təsvirlər", "Əgülonə təmsil" ("Uşaq təmsilləri")

Bəşəriyyətin oksigen istehsalçı-ları və tədərükçüləridir meşə və ya-şılıqlar. Sağlamlıq-gümrahlıq mən-bəyidir göylərə baş vuran növ-növ ağaclar. Min bir dərдин dərmanı şə-fa bulaqları. Dəbigörünməz, gözişlə-məz dərələr. Könüloxşayan dağ ya-macları. Ətrindən məst düşdüyü-müz güllər-çiçəklər. Qoxusunu ci-yərlerimizə çəkdiyimiz göy biçənək-lər...Uca Allah bu oksigen balansçı-larını insan naminə yaradıb. İnsana qulluq üçün xəلق edib. Lakin nəfsin-tamahnı əsiri insan bu gözəlliklərə düşməndir. Yad-biganədir. Rəhm-siz-mərhəmətsizdir. Bu mənada əli-baltalı təbiət canavarlarına sonsuz hiddətlidir şair Mirheydər ağa. Hid-dətlidir meşə torpaqlarının özəlləş-dirilməsinə (baxmayaraq ki, meşə-ləri özəlləşdirmək qanunla yasaq-dır). Gövdəli palıdların küreyini yere vuranlara. Vələ ağaclarını insafsız-casına kəsib-doğrayanlara. Meşə zolaqlarında, dağ keçidlərində ocaq yandıranlara. Həyat və oksigen qay-nağı yaşıllıqlara od vuranlara...

Kitabın "Təbiət lövhələri" bölü-

mündəki şəirlərin əksəriyyəti məhz təbiətə zülm edənlərə etirazla, qə-zəblə köklənib. Etirazlanır şair tə-biətə divan tutanlara, amansızlıq sərgiləyənlərə. Yaşılbaş sonaları göllərdən uçuranlara. Durna qatar-larını gülləyə tuş edənlərə. Gözəllik-lərə qəsd edənlərə. Təbiəti durna-sız, maralsız, sonasız qoyanlara. Təəssüflənir Mirheydər ağa yurdaş-ların sonsuz yirticılığına, talançılığı-na, qəsbkarlığına. Talış (Vətən) göylərinin yaraşığı durnaların nəsil-nin kəsilməsinə. Talış dağlarında dəmirağacına savaş aparılmasına. Sonalı göllərin sonalar həsrətini çəkməsinə. Dağlardan maralların qaçaq düşməsinə...

Göyündən durnalar keçib gedərdi. Suyundan marallar içib gedərdi, Gölündən sonalar uçub gedərdi, Hani o cəlalın, Talış dağları?!

Soyuqqanlı baxa bilmir Mirhey-dər ağa yüzillik palıdların kökündən çıxarılmasına. İmkanlı-rütbəli, vəzi-fəli-möhürlü-ştampli "kişilərin" və-ləs meşələrini öz xeyirlərinə yerlə yeksan etməsinə. Təbii müalicə ocağı istisuların bağlanması. Şə-falı-məlhəmlı yaşıl ormanların kütlə-vi və ya kortəbii qətlinə. Talış ma-halının bərklik-əyilməzlik simvolu dəmirağacının baltalanmasına.

... Meşə torpaqları alınıb burda, Palıdlar, vələslər talanıb burda. ... "İbadı" olmuşdur dərdlərə dərman, Şəfədir, məlhəmdir hər yaşıl orman, Elə bil verilib qətlinə ferman, Hani o cəlalın, Talış dağlar?!

"Talış dağları" şerindən verdiyi-miz bu nümunələrdə həm yuxarıla-rın, həm də aşağıların təbiətə bağ-dan-sovdu, yad-ögey münasibətlə-rinə şair təəssüfü, vətəndaş yanğısı ön plandadır. Bu, şerin bütün bəndlərində və bəndlərin sonunda təkrarlanan "Hamı o cəlalın, Talış dağları?!" misrasında daha aydın, daha əyani nəzərə çarpır. Poetik suallı bu misra döludur təəssüf və inkarlı. Yüklüdür qəzəb və nifrətlə! Bu misra həyəcan təbiiyidir. Şair fər-yadlıdır sözlərinin düzümlü, ritmi, in-tonasiyası ilə! Misraya hopdurul-muş poetik-sintaktik vasitələr təbiət basqınçılarına sanki belə deyir: Tə-biət ümumi evimizdir. Ümumi oksig-en anbarımızdır. Balalarımızın sağlamlığıdır. Hərslisinyizə-tamahı-nıza qurban verməyin təbiəti. Unut-mayın ki, təbiət ona vurulan hər zər-bə üçün bizdən intiqam alır!

Ana təbiətə qayğı, vürğunluq Mirheydər ağanın "HİRKAN PAR-KI", "GÖY GÖLÜN BACISI", "İSA BULAĞI" və habele talış dilində yazdığı bir sıra şəir və poemalarda da aparıcı xətt, əsas istiqamətdir.

Ürəyəyatımlıdır, ruhoxşayandır Mirheydər ağanın sevgi-məhəbbət şəirləri. Dağ çayları kimi çağlayır bu şəirlərdə saf-büllür məhəbbət. Silir-süpurur ürəklərdən xübbinliyi, natə-mizliyi, xəbisliyi. Sel-suların ağzına verir məhəbbətə qənim paxıllığı, dargözlüyü, xəyanəti, iblisliyi. Cırır-dağıdır maskasını yalançıların, böh-tançıların, şəratanların. Qara-qara daşlar yağdırır yollarına aravuranla-rın, sözgezdirenlərin, şarlatanların Mirheydər ağanın məhəbbət biçimli şəirləri.

Dərəyə səs salır dağ şələəsi, O qara gözlərin üzüm giləsi. Qəlbindən yan keçsin naşı hiyləsi, Saf eşqi ömründən say, talış qızı.

Nur-ışığı axıdır ürəklərə. Qol-qanad verir diləklərə. Allah sevgisinə tapındırır insanları. Allaha səsləyir sevən-sevilen cavanları. Vəfadarlıq-cəfadarlıq, sabitqədəmlilik dərzi öy-rədir məhəbbət cütlüklərinə. Qadın

gözəlliyini dəyərləndirməyi, bədnə-zərdən qorumağı məsləhət görür hamıya, hər kəsə Mirheydər ağanın sevgi tərənnümlü şəirləri. Və bu şəirlərdə qadın gözəlliyi Allahın ya-ratdığı ən gözəl tablo, ən mahir sən-ət əsəri səviyyəsində təqdim olu-nur. Elə bir füsunkar sənət möcüzə-si ki, tamaşasından doymaq əsla mümkünsüzdür- baxdıqca baxılan, sevdikcə sevilen sənət möcüzəsi!

Camalın şöladır qara gecəyə, Nəzər dəyər sənə çıxma küçəyə. Tanrı yaratdığı gözəl-göycəyə Gözlərim baxmasın, neyləsin axı?!

Bu bənd şairin poetik təsvir və ifadə vasitələri ilə el deyimlərinin bir-birinə mahircəsinə sintezindən-qaynağından doğulmuşdur. "Nəzər dəyər sənə çıxma küçəyə" ifadəsi aşiq Qurbaninin məşhur "Yayın bədnəzərdən göz dəyər sənə" mis-rası ilə necə də həmahəngdir, necə də müştərekdir! Hər iki deyimdə



ruh-ovqat eyniliyi-doğmalığı göz önündədir. Bu, əlbəttə, plaqiatlıq yox, bədii zövqün, poetik yadda-şın, sözdən istifadəetmə gücün uyarlığı, qohumluğudur. Biz bu ruh-zövq eyniliyini Mirheydər ağanın di-gər şəirlərində də ("GÖZƏL", "CEYRAN", "SƏRVİNAZ", "TALIŞ QIZI", "SEVGİ", "ŞƏHƏRLİ QIZ",...) hiss edirik və müşahidəleyirik.

Sosial dərd və ağrılara etirazlan-ma çox güclüdür Mirheydər ağanın şəirlərində. Ağa hopdurur, qovuşdu-rur-çarpazlaşdırır həm şəxsi, həm də sosial dərdləri bir-birinə. Ayrı tut-mur, əlahiddə götürməyi itcimai (mil-li) dərdlərlə şəxsi (fərdi) dərdləri. Axı içtimai dərdlər şəxsi dərdlərin toplusu-məcmusudur. Şəxsə dəyən hər bir zərbə (istər ağır, istərsə də yüngül olsun) topluma zərbedir. Şəxsin yaşadığı sevinc toplumun sevinci-şadlığıdır. Və yaxud əksinə.

Bivəfa dünyada dözdüm möhnətə, Şütüdü taleyim qəmə, zillətə. Vücudum dirçəlib macal tapmamış Yənə də kor bəxtim düşdü illətə.

Yüksəlir, ürək dağlayır bu bənd-də möhnətli bir ömrün fəryad və na-lələri. Şütüyür həyat yolu boyunca qəm-zillətləri. Qara zolaqlartək uzanır yaralar üstündən yara alan tale-yin uğursuzluqları. Bu, təkce şəxsi taledirmi? Şəxsi yaşantılandırmı? Yox, bu, yüzlərin, minlərin taleyi, ömür yoludur. Və bu yolu şair "MƏN"-in simasında ümumiləşdirir, "MƏN"-in üzərinə köçürür. Kimlərə möhnətlər-acılar yaşatmayır dünya (zəmanə)?! Kimlərin taleyində at oynatmayır qəm-kədar seyləbləri?! Gören, kimlərin ömrünə dərd üstün-dən dərd şələsi yükləməyir zaman adlı fitnəkar?! Haqqı ağıladır, nahaq-qı güldürür. Ədalətsizcəsinə üstün-

lüyü nahaqqa verir. Şərləyir, böh-tanlayır haqq danışanları. Doğruluq, insaf, mərhəmət eşqi ilə aşib-da-şanları. Zindanlar küncünə atdırır mərd kişiləri, erkək tinətli qadınları, zaman adlı ağsaçlı küpəgiren qarı. Bir sözlə, bütün dövrlərdə zaman şillələyib, güllələyib, təkikləyib, kö-təkləyib haqqsevərləri, haqbağırana-lrı:

... Qara əl bələkdə boğursa haqqı, Demək, dəstəkləyir hər zaman haqqı. Görürsə dünyada bu haqq-nahaqqı, Mirheydər yazmasın, neyləsin axı?!

Yazır dərdlərdən, sosial ədalət-sizliklərdən Mirheydər Bəşəru yo-rulmadan-usanmadan. Bu, şairin missiyasıdır, şairin Allah müəyyən-ləşdirən vəzifəsidir. Lakin Mirhey-dər ağa həm də yaxşı bilir ki, dər-dlər-ağrılar yazmaqla (sözlə) sağal-mır. Nəsihətlə, təbliğatla aradan qalxmır. Necə ki, böyük Nizami vax-t ilə yazırdı: "Sözlə keçsəydi işlər Ni-zaminin nə dərdi// Nizaminin şö-rəti fələyə yüksələrdi". Fəqət ədalət-sizliklər, haqsızlıqlar həddini aşan-da, zülm məmləkəti ağzına alanda, insan səbri tükənəndə, xəstələr-bi-marlar dava-dərman tapmayanda xalq-millət ayaqlanır, Mirheydər Bə-şərunun dediyi kimi, zalımın taxt-ta-cını başına uçurur:

Zülm tüğyan edib həddi aşırısa, Xəstə bir dərmana möhtac yatırısa, Həqiqətin səbri aşib-daşırısa, "Dünya dağılmasın, neyləsin axı?!"

"TALEYİM", "NEYLƏSİN AXI", "DÜŞÜB", "MƏNİ BAĞIŞLA", talış-ca yazdığı "TOLOŞON" ("TALIŞ-LAR"), "TOLOŞƏ BANDON" ("Talış dağları") və s. şəir və poemalarda Mirheydər Bəşəru sosial dərdləri, maddi-mənəvi ağrıları, el-obanın gün-güzəran sıxıntılarını yaddançıx-maz poetik lövhələrdə rəsm edir, oxucu hafizəsinə ötürür.

Elegiya, mərsiyə-ağı mahiyyətli-dir Mirheydər Bəşərunun bir sıra şəirləri. Vaxtsız itirdiyi dost-taşıla-rına, qohum-qardaşlarına, əziz oğ-luna yas tutur, qəmli göz yaşları axı-dır, ruhlarına rəhmət diləyir Mirhey-dər ağa. Əziz dostu Mirzəqulu Cəfə-rova ünvanladığı "VAXTSIZ ÖLÜM" və nakam gəlini Ruhənə xanımın parlaq xatirəsinə yas saxladığı "SEVGİNİN BALASI"şəirlərində Mirheydər ağa vaxtsız itirdiyi dostu-na Mirzəqulu Cəfərova acıyır, ölü-mün Ruhənə xanımı vədəsiz yaxa-ladığına yanıb-yaxılır:

Ayrıliğa güc elədin, Həyatımı puç elədin, Öz evimdən köç elədin, Cer-cehizin talan oldu.

Oxucu Mirheydər ağanı qəmli-kədərli görür "ALTIMIŞ YAŞIM" və "NAKAM OĞUL" şəirlərində. Ağa necə də qəm-kədar dənizində üz-məsin? Axı gözlərinin nuru, ayaqla-rının təqəti, qollarının tərəri, ağır günlərinin sipəri Mirtahir balasının ölümü çalın-çarpaz dağlayıb ağanı. Sarsıdır. Göynədir. Sızladır. Hön-kürdür oğul ölümü, oğul itkisi Mir-heydər ağanı. Bu yoxluqdan bükülür qədd-qaməti. Yumağa dönür dağ boyda vücudu. Gözləri qan-yaşla dolur. Dodaqlarında gülüş-təbə-süm donur. Nurlu-ışıqlı üzü zülmətə bürünür. Beli qırılır. Əlləri sustalır. Ruhu bədənindən ayrılır Mirheydər ağanın:

Bu itkidən qan-yaş dolur gözümə, Hələ gəlməmişəm, vallah, özümə. Gülüş donub, zülmət çöküb üzümə Ölən oğul ata belin qıramış.

Oğul ölümündən sonra hər şey Mirheydər ağaya bambaşqa görü-

nür: bülbüllər başqa cür oxuyur, yar-paqlar özgəsayaq pıçıldadır, doğan günəş hərərətini itirir, yağan qar-ya-ğış rəngini dəyişir, döyünən ata ürə-yi köksüz qalır, dünya toyxana yox, vayxana olur...

Sən bizi, ey oğul, tez niyə atdın? Evimdə bir qəmxana yaratdın. Ürəyimin lap kökünü qopartdın, Sənsiz doğan bu günəşi neylirəm? Sənsiz keçən altmışı neylirəm?

Mirheydər Bəşəru talış dilində də gözəl şəir nümunələrinin müəllifidir. Bu diləki şəirlərlə şair təsdiqləyir ki, talış dili poetik ifadə-təsvir vasi-tələrinin zənginliyi, çoxqatlı məcaz-lar sistemi, fikrin (poetik fikrin) də-qıq-sərrast ifadəsi baxımından Azərbaycan dilindən heç də geri qalmır. Bu dil Azərbaycan dili qədar poetik-obrazlıdır, emosional-ekspressivdir, dinamik-hərəkəkdir:

Tı ruşinə honi çəşməş, Bənə siyo kişə handəş Lap ceyroniş, royşə mandəş Məkişt minı, toloşə kinə.

(sətri tərcümə)

Dumduru bulaq gözüsən, Qara quştək oxuyursan. Yol üstündə lap ceyransan, Öldürmə mənı, talış qızı.

Talış dilinin biliciləri yuxarıdakı parçanı şərh etsələr, şerin dil-üslub-ifadə özəlliklərini araşdırsalar təx-minən aşağıdakı qənaətlərdə mə-nimlə həmrəy olacaqlar: şerin dili axıcıdır, təbii və səmimidir, ahəng-dardır-avazlıdır, bənəzətmələrlə zən-gindir, lirik boyalı və şən-şux ovqat-lıdır, ruha-cana sarı yağ kimi yayı-lır...

Eyni bədii dəyərlərə Mirheydər ağanın "BƏMİ NƏY MƏVOT" ("Mə-nə yox demə"), "TOLOŞƏ BANDI KİNƏ" ("Talış dağının qızı"), "DOĞ NODƏŞ HƏNİ" ("Daha dağ basır-san"), "BOTONO JİDƏM" ("Sənin-çin yaşayırəm") "SİYO ÇƏŞON" ("Qara gözlər") və s. şəirlərində də sıx-sıx rast gəlirik.

Mirheydər Bəşərunun talış dilin-də ən populyar əsəri "TOLOŞƏ BANDON" ("Talış dağları") poema-sıdır. Bu, bəlkə də, Mirheydər poe-ziyasının şah əsəridir. Poema bö-yük şairimiz M.Şəhriyarın "Heydə-babaya salam" əsərinin kiçik qarda-şı, ləyaqətli ardıcılıdır. Hər iki poe-manın dağlara xitabən başlanması, dil-üslub doğmalığı, bədii təsvir və ifadə vasitələrinin milli koloriti əks etdirməsi, poemalarda tərənnüm olunan adət-ənənələrin yaxınlığı, el müdriklərinin məhəbbətlə yad edil-məsi, etnoqrafik təsvirlərin bollu-ğu... fikrimizi dəstəkləyən bədii faktlardır.

Talış torpağına, talış təbiətinə, talış adətlərinə, talış ziyalılarına Mirheydər ağanın iki dildə (türk, ta-lış) oxuduğu könül nəğmələri, könül şərqiləridir "Bəşəru nəğmələri".

Sakitdir. Ləngərlidir. Axar-baxar-lıdır. Dumdurudur bu nəğmələr möhtəşəm Bəşəru çayı kimi.

Ateşlidir. Odludur. Cazibəlidir. Ovsunludur. Könülovlayandır bu şərqilər Ləkeran (talış) qızlarının qapqara gözləri kimi.

Mirheydər ağa bizi sabahlar da-ha lirik və daha həzin şərqilərlə se-vindirecək. Bizə sabahlar daha ruh-lu, daha şən-şux nəğmələr oxuya-caq.

Biz oxucular Mirheydər ağadan Bəşəru çayına oxunacaq nəğmə və şərqiləri bu gündən səbrsizliklə gözləyirik. Bu işdə uca TANRI Mir-heydər ağanın yardımçısı və kö-məkçisi olsun.